

Tomasz Dygała: Beskid Niski w pigułce

Beskid Niski jest grupą górską położoną w Karpatach, uznawaną za przejściową pomiędzy Beskidami Wschodnimi (do których w Polsce należą praktycznie tylko Bieszczady) a Zachodnimi (cała reszta). Beskid Niski od wschodu graniczy właśnie z Bieszczadami, z którymi zresztą jest często utożsamiany, od zachodu z pasmem Jaworzyny Krynickiej Beskidu Sądeckiego, południowy kres wyznacza granica ze Słowacją a północny Pogórze Ciężkowickie oraz Doły Jasielsko Sanockie.

Z punktu widzenia turystycznego zachodnią granicę Beskidu Niskiego stanowi dolina Białej Dunajcowej, wschodnią dolina Osławicy a potem Osławy, południowa i północna jw.

W linii prostej od przełęczy Łupkowskiej (granica z Bieszczadami) do przełęczy Tylickiej (granica z pasmem Dubnego i Zimnego gór Czerchowskich niemal w całości znajdujących się na terenie Słowacji), Beskid Niski liczy ok. 75 km długości.

- W Beskidzie Niskim leżącym w podanych wyżej granicach możemy wyróżnić:
- Góry Grybowskie położone na północno-zachodnich obrzeżach Beskidu Niskiego,
- Góry Hańczowskie - na południowym-zachodzie,
- Pasma Magurskie - w północno - centralnej części Beskidu Niskiego,
- rozległy Beskid Dukielski w centralnej części gór,
- Pasma graniczne na południowym wschodzie,
- Pasma Bukowicy na północnym wschodzie.

Wysokości szczytów w zasadzie nie przekraczają 900 metrów npm. Wyjątkami są Lackowa 997 m npm (najwyższy szczyt polskiego Beskidu Niskiego), Busov 1002 m npm (po słowackiej stronie - najwyższy szczyt Beskidu Niskiego). Inne nieliczne szczyty przekraczające 900 m to: Ostry Wierch, Biała Skała. Nawet Jaworzyna Konieczniańska, najbardziej widokowy a w zasadzie jedyny widokowy szczyt Beskidu Niskiego tylko się zbliża do pułapu 900 metrów.

Przełęcze są tu też niskie i łatwo dostępne (Przełęcz Dukielska 500 m npm - odwieczny szlak na południową stronę Karpat). Beskid Niski należy z punktu widzenia geologicznego do Karpat Zewnętrznych, zbudowanych z tzw. fliszu karpackiego, czyli naprzemianległych ławic piaskowców, ilów, łupków ilastych, marglistych lub mułowców oraz zlepieńców i wapieni, powstałych w wyniku sedymentacji (czyli osiadania) osadów wodnych.

Teren Beskidu Niskiego zamieszkały jest przez grupę etnograficzną zwaną Łemkami. Łemkowie są potomkami dawnych pasterzy rusko-wołoskich, którzy zasymilowali inne grupy etniczne.

kwietnia 1947. Wojsko Polskie (to "Ludowe") otoczyło wsie ukraińskie i przystąpiono do wysiedleń. Wyjazd był przymusowy, bez prawa powrotu i bez możliwości wyboru miejsca osiedlenia. Ludności dawano od kilku do 48 godzin na spakowanie się. Mieszkańcy jednej wsi byli kierowani do innych miejscowości, odległych od siebie o dziesiątki kilometrów, rozstając się często na zawsze.

W 1957 roku, na mocy uchwały KC PZPR, część przesiedleńców mogła powrócić w swoje ojczyste strony. Uchwała ta nie była jednak jakoś szczególnie rozpowszechniana, tym samym wiedza o niej niezbyt wielka. Ponadto Łemkowszczyzna została już wtedy częściowo zasiedlona przez polskich osadników. Powrót dla Łemków wiązał się więc z odkupywaniem majątku (najczęściej niegdyś swojego własnego) od aktualnych użytkowników. Pomimo wszystko powróciło około 350 rodzin łemkowskich.

Łemkowszczyzna pierwotnie była wyznania greckokatolickiego, w każdej miejscowości znajdowała się piękna, trójbaniasta cerkiew, o bryle charakterystycznej dla tego regionu (tzw. cerkwie wschodnio- i zachodniołemkowskie). Po wysiedleniach Łemków i zasiedleniu Beskidu Niskiego polskimi osadnikami cerkwie w większości zostały przejęte przez kościół rzymskokatolicki a wiele uległo całkowitemu zniszczeniu. Obecnie możemy po nich znaleźć zachowane podmurówki, resztki krzyży...

Z turystycznego punktu widzenia Beskid Niski jest niemal rajem dla turystyki kwalifikowanej, w szczególności pieszej, nie jest bowiem grupą górską powszechnie znaną i poznawaną jak chociażby sąsiednie Bieszczady czy Beskid Sądecki, dzięki temu po prostu nie jest zdeptany. Nie ma tu widokowych grzbietów, szlaków z których roztaczają się malownicze panoramy (w zasadzie jedyna względnie widokowa góra to Jaworzyna Konieczniańska). W tych górach najpiękniejsze są doliny. Beskid Niski jest wymarzoną grupą górską dla turystów krajoznawców, przemierzających góry, doliny w poszukiwaniu dawnych czasów. Turystów przyciąga tu niesamowity dorobek kulturowy tego regionu - cerkwie łemkowskie (bądź ich pozostałości), budownictwo ludowe (niekiedy z końca XVIII wieku), cmentarze wojenne - każdy z nich malowniczo położony - na szczytach, grzbietach, w miejscach widokowych. Do wielu z nich niestety dotrzeć jest bardzo trudno - one same pozarastały, drogi bądź ścieżki do nich prowadzące uległy likwidacji - ale to właśnie przyciąga do poszukiwania tych obiektów. Paradoksalnie przyciąga w Beskid Niski bardzo słaba sieć szlaków turystycznych, skutecznie eliminująca pseudoturystów - tu trzeba umieć sobie radzić z mapą i kompasem. Turysta przyrodnik znajdzie tu także dużo pocieszenia, mianowicie świat roślinny regionu wykazuje cechy przejściowe pomiędzy Karpatami Zachodnimi i Wschodnimi, z tym że te pierwsze są znacznie mniej wyraźne. Liczne są w Beskidzie Niskim rośliny typowe dla Karpat Wschodnich oraz godne uwagi ciepłolubne gatunki z południa, które dostały się tu poprzez niskie przełęcze. Flora wysokogórska jest natomiast, ze względu na małe wysokości, wyraźnie zubożona. Wyjątkową rzeczą jest roślina typowo wysokogórska - kosodrzewina, rosnąca na izolowanym stanowisku na Magurze Wątkowskiej. Jej najbliższe stanowisko to Tatry odległe o blisko 150 km!. W celu ochrony kosówki a także m.in. zachowania naturalnych starodrzewi o charakterze puszczańskim, położonych na obszarze o charakterze przejściowym pomiędzy Karpatami Wschodnimi i

Zachodnimi, ochrony bogatej i różnorodnej fauny puszczańskiej, dnia 1 stycznia 1995 utworzono Magurski Park Narodowy. Ponadto wcześniej utworzono Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego, obejmujący cały Beskid Niski w granicach województwa krośnieńskiego oraz Jaśliski Park Krajobrazowy o powierzchni 19.520 ha, na terenie gmin Dukla i Komańcza.

Raz do roku, w lipcu, przez 3 dni odbywa się w Beskidzie Niskim tzw. "Łemkowska Watra" - swoisty festiwal kultury łemkowskiej, na który ściągają Łemkowie z całej Polski a także z zagranicy. Atrakcją Beskidu Niskiego, zasługującą na szczególną uwagę są wody mineralne. Najstarszym (po polskiej stronie) uzdrowiskiem jest tu Wysowa. Z jej wód zaczęto korzystać w 1778 roku. Zyskała wielką popularność na przełomie XIX i XX wieku, która spadła radykalnie po zniszczeniach I wojny światowej oraz wskutek konkurencji. Wszystkie źródła Wysowej to szczawy wodoroweganowo-chlorkowo-sodowe z zawartością jodu i bromu lub żelaza.

Obecnie największą atrakcją w Wysowej są nadal wody a szczególnie możliwość czerpania wód w parku zdrojowym, bezpośrednio z ich ujęć. Dla wielbicieli wód typu Zuber polecenia godny jest źródło Franciszek, a dla amatorów wód łagodnych Józef - niemalże w 100% Wysowianka.